

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI.....	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH.....	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАСЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoira Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA
INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI 191
[Jurayeva Sevara Zakirovna](#)

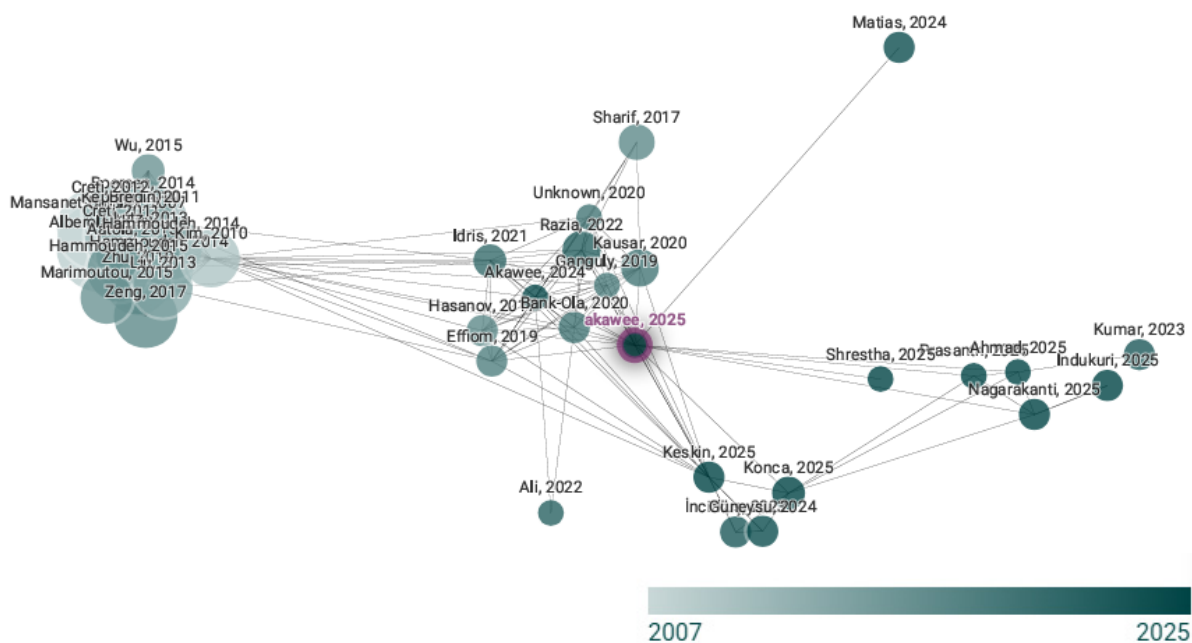

optimallashtirilmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan tizimlarning joriy etilishi inson omiliga bog'liq operatsion xatolarni kamaytirib, bank xizmatlarining tezkorligi va sifatini yaxshilamoqda.

Bank sohasida sun'iy intellekt va raqamli transformatsiyaning uyg'unlashuvi nafaqat texnologik modernizatsiyani, balki banklarning raqobatlashuvini ham tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy raqamli platformalar yordamida banklar mijozlarga masofaviy va individual xizmatlarni taklif etib, moliyaviy xizmatlar bozorida innovatsion ustunlikka erishmoqda. Bu borada, blokcheyn texnologiyasi, raqamli identifikatsiya va aqlli tahlil tizimlarining qo'llanilishi bank operatsiyalarining shaffofligini hamda axborot xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq, ushbu transformatsion jarayon bilan bir qatorda kiberxavfsizlik tahdidlari, ma'lumotlar maxfiyligi va algoritmik qarorlar shaffofligi kabi muammolar ham mavjud. Shu boisdan, bank tizimida sun'iy intellektni samarali integratsiya qilish texnologik innovatsiyalar bilan bir qatorda normativ-huquqiy bazani va raqamli boshqaruv standartlarini takomillashtirishni ham talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Ushbu transformatsion jarayonlarni o'rganishga bag'ishlangan nazariy adabiyotlarda raqamli texnologiyalarning moliyaviy xizmatlar samaradorligiga, risklarni kamaytirishga va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatiga ta'siri keng tahlil qilingan. Jumladan, xorijiy va mahalliy ilmiy tadqiqotlarda bank tizimida avtomatlashtirish, katta ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn hamda sun'iy intellekt asosidagi analitik platformalarning qo'llanilishi banklarning raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim omil sifatida baholanadi. Shu bilan birga, ilmiy manbalarda raqamli transformatsiya jarayonida axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik va texnologik risklar bilan bog'liq masalalarga ham alohida e'tibor qaratilgan.

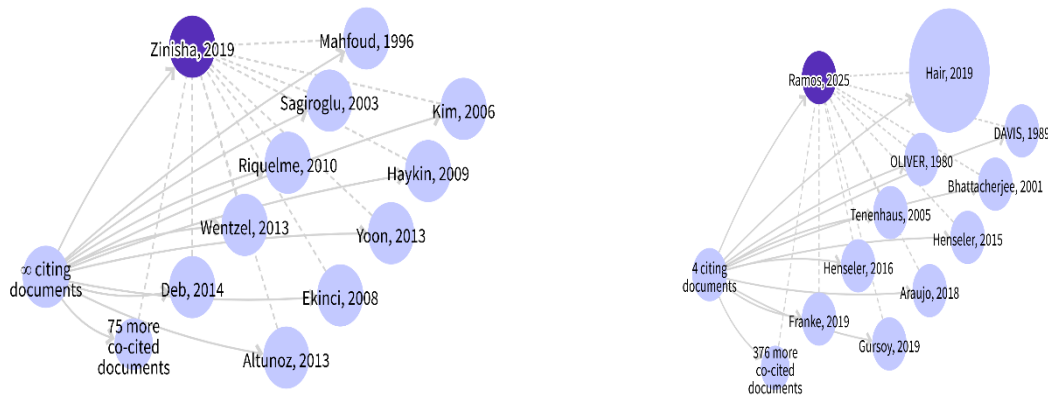

1-rasm. Raqamli texnologiyalar va SI ning bank samaradorligiga ta'siri bo'yicha 2007-2025 yillar davomida qilingan tadqiqotlar

Ushbu grafikni (1-rasm) qilish uchun 2007-2025 yillar davomida qilingan tadqiqotlarga asoslanib "connectedpapers.com" ma'lumotlar bazasiga kiritilgan taxminan 50 000 ta maqolani sayt tomonidan tahlil qilinib, mavzumizga doir bo'lgan maqolaga eng kuchli bog'liqlikka ega bir necha o'nlab maqolalarni tanlab olingan. Grafikdagi maqolalar o'xshashlik darajasiga qarab tartiblangan. Ya'ni bunda, bir-biriga to'g'ridan-to'g'ri o'xshash bo'lmagan maqolalar ham kuchli bog'langan va juda yaqin joylashgan bo'lishi mumkin. Connected Papers bazasining mezoniga ko'ra birgalikda keltirishlar (Co-citation) va bibliografik bog'lanishlarga (Bibliographic Coupling) asoslangan holda ma'lumotlar to'planadi. Ushbu mezoniga ko'ra, mavzumizga doir yozilgan eng yaqin maqolalardan biri Omar Mahmood, Rahmaan Mahmoud va boshqalar [1] tomonidan bo'lib, Sun'iy intellekt texnologiyalarining Birlashgan Arab Amirliklari misolida ularning bank tizimi samaradorligini oshirishga ta'siriga doir tadqiqot sifatida taqdim etilgan. Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlardan olingan ma'lumotlarga asoslangan keng qamrovli tahlil orqali muammolar va imkoniyatlarni ko'rib chiqadi. Maqolada asosan sun'iy intellektning bank sohasidagi raqamli xizmatlarga qo'llanilishi orqali bank innovatsiyasini mustahkamlash va raqobat ustunligiga erishishda qanday rol o'ynashishi o'rganilgan. Tadqiqotda 2021–2024 yillar bo'yicha ma'lumotlardan foydalanilgan va tadqiqotdagi o'zgaruvchilar orasidagi bog'liqliklarni o'rganish uchun ARDL

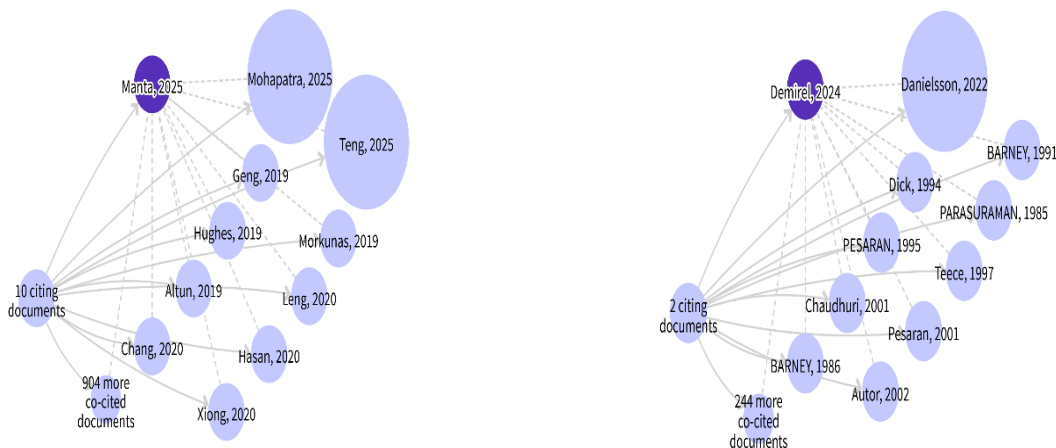

modeli qo'llanilgan. Natijalardan ko'rinadiki, sun'iy intellekt vositalari uzoq muddatda banklarning operatsion samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, mashinali o'rganish (ML), jarayonlarni robotlashtirish avtomatizatsiyasi (PRA) va aqlli mijozlarga xizmat ko'rsatish (CS) kabi texnologiyalar operatsion samaradorlikka ijobiy ta'sir etishi xulosa qilingan.

2-rasm. Raqamli texnologiyalarning bank samaradorligiga ta'siri bo'yicha ko'p iqtibos olgan va o'xshash adabiyotlarning tuzilmasi.

Hozirgi kunda sun'iy intellekt va bank rentabelligi o'rtasidagi munosabatlar bo'yicha tadqiqotlar muhim bosqichda davom etmoqda. Adabiyotlarni bibliometric tahlillar orqali o'rganishda shuningdek, Web of Science ma'lumotlar bazasidagi (2-rasm) sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarning bank sohasidagi rolga doir tadqiqotlar ham tanlab olinib, ushbu texnologiyalar tizimdagi o'zgarishlarning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanib, biznes jarayonlari, kadrlar va xavf-xatarlarni boshqarish hamda rentabellik tuzilmalarini tubdan o'zgartiruvchi aniqlangan. Ushbu rasmda mavzuga oid asosiy tadqiqotlar va ularga iqtibos bergan hamda o'xshash bo'lgan maqolalar jamlab olingan.

3-rasm. SI ning bank samaradorligiga ta'siri bo'yicha ko'p iqtibos olgan va o'xshash adabiyotlarning tuzilmasi

Diallo[2] fikricha, bank samaradorligini oshirishda moliyaviy institutlarning iqtisodiy zarbalarga chidamliligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ya'ni, samarali bank tizimlari tashqi ta'sirlarni yo'qotib, inqiroz davrida barqarorlikni saqlab qolishga yaxshiroq tayyorlangan bo'ladi. Bundan tashqari, u samaradorlikni ma'lumotlarni o'rab olish tahlili (DEA) yordamida o'lchab, bank samaradorligi umumiy iqtisodiy o'sishga ijobiy va statistik jihatdan sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Ko'p hollarda tashqi moliyalashtirishga

katta bog'liqligi bo'lgan sohalar iqtisodiy pasayish davrlarida ham barqaror kredit oqimlaridan foyda ko'radi, bu inqirozlarning salbiy ta'sirlarini yumshatishga va iqtisodiy tiklanishni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

Ghertescu[3] xulosasiga ko'ra, raqamlashtirish bank samaradorligining asosiy harakatlantiruvchi omili bo'lib, barqarorlik va chidamlilik bilan mustahkam bog'liqlikka ega. Ular Industry 4.0 texnologiyalari (sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, avtomatlashtirish, blokcheyn) bank operatsiyalari, mijozlar bilan o'zaro aloqalar va xavf boshqaruvini qayta shakllantirayotganini hamda raqamli moliya yashil loyihalar, aqlli shaharlar va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etishni qo'llab-quvvatlayotganini ta'kidlaydilar. McKinsey va Finastra tomonidan 2025–2026 yillarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, GenAI hujjatlarni avtomatlashtirish va mijozlarga tezkor maslahat ko'rsatishni amalga oshirish orqali global miqyosda yillik 200 mlrd dan 340 mlrd dollargacha qiymat qo'shadi. Bundan tashqari, so'nggi adabiyotlar “Operatsion mukammallik inqilobi”ni ko'rsatadi, unda sun'iy intellekt agentlari ipoteka kreditlarini tasdiqlash va real vaqtda firibgarlikni aniqlash kabi boshidan oxirigacha bo'lgan ish jarayonlarini minimal inson aralashuvi bilan boshqaradi, natijada ishlov berish vaqti 40-60% ga qisqaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Raqamli transformatsiya, Sun'iy intellektni banklarda qo'llanilishi va ushbu jarayonlarning ahamiyati hamda ularga ta'sir etuvchi omillar ta'sirining joriy holati tahlil qilingan. Tahlil jarayonida ilmiy abstraksiyalash, taqqoslash, ekspert baholash, induksiya va deduksiya, bibliometrik tahlil, tizimli tahlil usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Ta'kidlash joiz, so'nggi ma'lumotlarga ko'ra, raqamlashtirish “xarajat markazi”dan “xarajatlarni qisqartirish vositasi”ga aylanayotganini, raqamli platformalar geografik va ijtimoiy-iqtisodiy to'siqlarni sezilarli darajada kamaytirib, banklarga jismoniy filiallarning qo'shimcha xarajatlari bo'lmagan holda kengayish imkonini bermoqda. Jumladan, Jahon banki hisobotlariga ko'ra, kam va o'rta daromadli mamlakatlarda sun'iy intellekt tizimlari samaradorlikning asosiy omillari hisoblanadi. Ayniqsa, ushbu hududlarda sun'iy intellekt bu moliyaviy inklyuziya vositasi bo'lib, an'anaviy kredit tarixi mavjud bo'lmagan mijozlarga banklar tomonidan kredit ajratishda muqobil variantdan foydalanish imkonini yaratadi.

Lekin, ba'zi tadqiqotlarga ko'ra, sun'iy intellektni integratsiya qilish doim ham darhol samaradorlikni oshiravermaydi. Xalqaro Hisob-kitoblar Banki va so'nggi bank tadqiqotlariga binoan “Samaradorlik J-egri chizig'i” aniqlangan. Dastlab, banklar samaradorlik ko'rsatkichlarini vaqtinchalik 2 foiz punktga o'sishini boshdan kechiradi[4]. Biroq, bu o'sishni muvaffaqiyatli boshqaradigan muassasalar uzoq muddatli samaradorlik ko'rsatkichlarini 15 foiz punktga pasaytirishi ham mumkin[5]. Agentli sun'iy intellekt — mantiqiy fikrlash va murakkab ish jarayonlarini bajarishga qodir tizimlar hisoblanib, ular to'g'ridan-to'g'ri ishlov berish (Straight-Through Processing, STP)ning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. GenAI esa hujjat va maslahat avtomatlashtirish orqali yillik 200–340 milliard dollar qiymat qo'shishi bilan e'tirof etiladi.

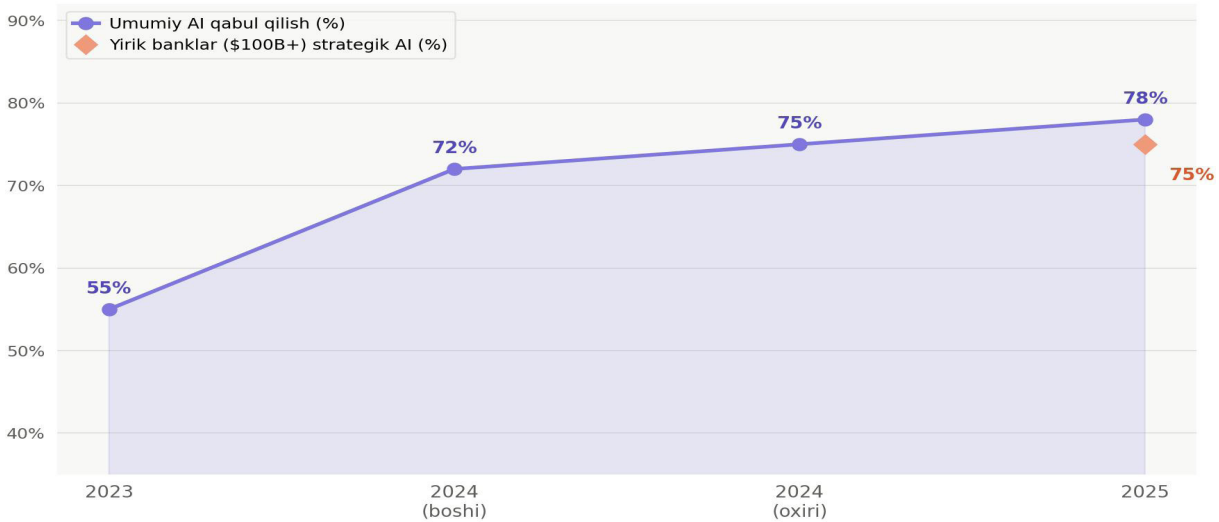
Deloitte hisobotiga (2026) binoan, eng sezilarli “chuqur transformatsiyalar” faqatgina sun'iy intellektni yuzaki vosita sifatida qabul qilish bilan cheklanmay, balki asosiy jarayonlarni avtonom agentlar atrofida qilayotgan banklarning 34 foizida sodir bo'ladi, garchi korporativ sun'iy intellekt tufayli 66 foiz korxonalar unumdorlik oshganini qayd etsa ham.

Shuningdek, SIning axborot asimmetriyasini kamaytirishdagi funksiyasi 2025–2026 yillardagi adabiyotlardagi muhim sohalardan biridir. Zest AI (2024–2025) statistikalari ko'ra, xavf darajalari o'zgarmagan holda, SI yordamidagi baholash tizimlari tarixan kam ta'minlangan guruhlar uchun kreditlarni ma'qullash darajasini 40–49% ga oshiradi. Bu esa raqamli bankchilik texnologiyalari “taqsimlovchi samaradorlikni” — bankning muommoli kreditlar (NPL) nisbatini oshirmasdan kapitalni eng samarali foydalanuvchilarga taqsimlash qobiliyatini qanday oshirishini ko'rsatadi.

4-rasm ma'lumotlari SI ni kamida bir soha yoki funksiyada qo'llayotgan tashkilotlar ulushining global miqyosda tez o'sib borayotganini ko'rsatmoqda. 2023-yilda 55% dan 2024-yilda 72% ga yetgan bu o'sish ChatGPT va Generative AI hype ning bank sektoriga kirib kelishi, ko'plab banklarning tajriba dasturlarini ishga tushirishi bilan bog'liq. 2024-yildan 2025-yilgacha 72% dan 78% ga nisbatan sekinroq o'sish — bu bosqich “sifat” o'sishini ifodalaydi: banklarning AI ni chuqurroq integratsiya qilishi, nafaqat test loyihalar balki ishlab chiqarish muhitida ham qo'llashi kuzatilmoqda. Yirik banklar 75% ulushda 2025-yilga kelib strategik AI dasturlarini to'liq joriy etgan yoki jarayonda ekanligi bu ularning AI ga katta resurs ajratish imkoniyati borligini ko'rsatadi. Kichik va o'rta banklarda esa integratsiya sekinroq kechmoqda: texnologiya infratuzilmasi, ma'lumotlar sifati va xodimlar malakasi bo'yicha to'siqlar mavjud.

Banklar AI qabul qilish darajasi — global dinamika Kamida bitta funksiyada AI ishlatadigan tashkilotlar ulushi

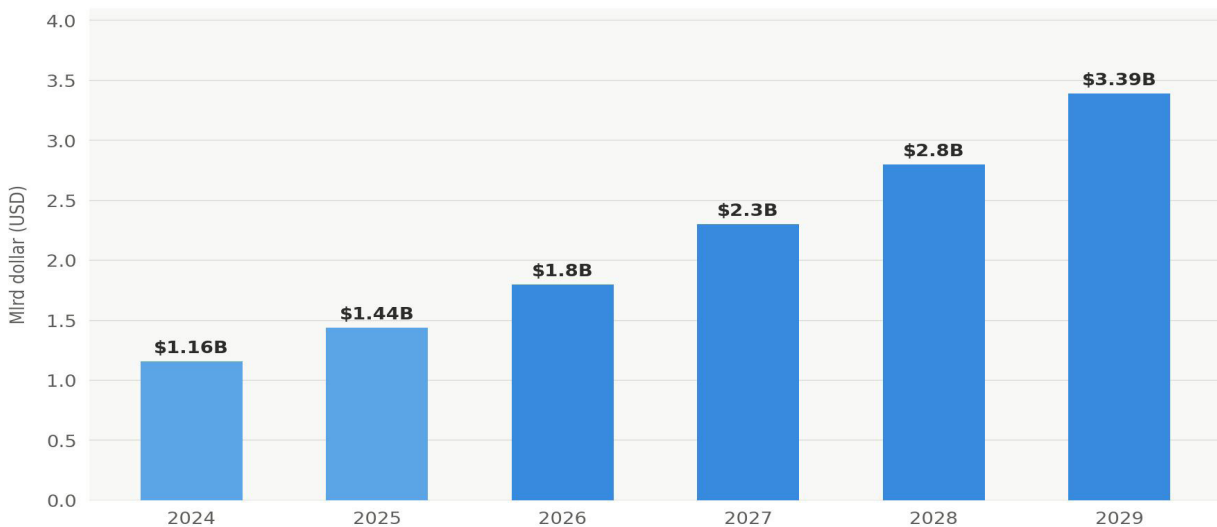

Manba: McKinsey Global Survey on the State of AI — 2023, 2024, 2025 (n=1,993 ishtirokchi, iyul 2025)

4-rasm. Banklarning global miqyosda SI ni qabul qilish dinamikasi.(Kamida 1 ta funksiyada SI ishlatadigan tashkilotlar ulushi)

Manba: McKinsey Global Survey on the State of AI

AI bozori o'sishi (banking, \$mlrd) Generative AI segmenti, 2024–2029

Manba: The Business Research Company / Research & Markets, 2025 | CAGR 23.9%

5-rasm. 2024-2029 yillar mobaynida Generativ SI bozori o'sishi kutilmalari (mlrd \$)

5-rasm ma'lumotlaridan ham ko'rinadiki, Generative SI ning bank sektoriga kirib kelishi misli ko'rilgan tezlikda sodir bo'lmoqda. 2024 yilda atigi \$1.16 mlrd bo'lgan bozor hajmi 2029 yilga borib \$3.39 mlrd ga yetishi kutilmoqda — bu besh yillik o'sish 23.9% CAGR ni tashkil etadi. Bunda asosiy o'sish omillari bu tranzaksiyalar hajmining ortishi va raqamli bank xizmatlarining kengayishi natijasida SI ga talab ortishi, o'g'irliklarni aniqlash, kredit tahlili va mijoz xizmati kabi yo'nalishlarda SI samaradorligi va Fintech bilan raqobati an'anaviy banklarni SIga investitsiyalarini tezlashtirish zaruratini tug'dirmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bank tizmidagi sun'iy intellekt texnologiyalari qaror qabul qilish jarayonlarini aniqliligini ta'minlovchi va xarajatlarni optimallashtiruvchi muhim tizimdir. Bu borada, yirik banklar sun'iy intellektni muhim darajadagi strategiyalarga kiritib, uni kredit ajratish, kapitalni muvofiqlashtirish va biznes yo'nalishlari bo'yicha xavf-xatar va daromadni optimallashtirish bilan bog'lashlari kerak. Ayniqsa davlat banklari umumiy texnologik platformalar yordamida mijozlarga xizmat ko'rsatish, xavf-xatarlarni bashoratli boshqarish va bosqichma-bosqich avtomatlashtirish kabi modulli sun'iy intellekt yechimlariga ustuvorlik berishlari maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rahmaan Mahmood Akawee, O., Shehatha, R. M., & Atiyah, H. R. (2025). The Impact of Artificial Intelligence Technologies on Enhancing the Performance of the Banking Sector: A Case Study of the United Arab Emirates: -. *Khazayin of Economic and Administrative Sciences*, 199–212. <https://doi.org/10.69938/Keas.25020415>
2. Diallo, B. Bank efficiency and industry growth during financial crises. *Econ. Model.* 2018, 68, 11–22.
3. Gherttescu, C.; Manta, A.G.; Bădîrcea, R.M.; Manta, L.F. How Does the Digitalization Strategy Affect Bank Efficiency in Industry 4.0? A Bibliometric Analysis. *Systems* 2024, 12, 492. <https://doi.org/10.3390/systems12110492>
4. <https://www.pwc.com/us/en/industries/financial-services/library/how-ai-is-reshaping-banking.html#:~:text=Achieving%20these%20gains%20will%20inevitably,advantage%2C%20stronger%20transparency%20and%20a>
5. <https://www.webtutes.com/insights/ai-in-finance-and-banking/#:~:text=According%20to%202024%E2%80%932025%20data,but%20also%20for%20financial%20inclusion.>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>